

16-04-2021

W P Ł Y N Ę Ł O

Katowice, dnia 17 marca 2021 r.

Prof. dr hab. Wojciech Dyduch
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Katedra Przedsiębiorczości

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Huberta Dyby
pt. „Determinanty wyboru modeli biznesowych start-upów w województwie zachodniopomorskim”

napisanej pod kierunkiem prof. US. dra hab. Jarosława Korpysy
i dra Krzysztofa Dmytrowa
(Uniwersytet Szczeciński, Instytut Zarządzania, 2020, ss. 238).

1. Ocena podjętej tematyki badawczej, problemu badawczego i celów rozprawy

Problematyka modeli biznesu nowozakładanych firm, która została rozwinięta w naukach o zarządzaniu w ostatniej dekadzie (Zott & Amit, 2010), przyciąga uwagę wielu badaczy (np. Henry i in., 2020; Hartmann i in., 2016; Trimi & Berbegal-Mirabent, 2012). Zwykle literatura przedmiotu opisując modele biznesu nowozakładanych firm wskazuje na priorytety dotyczące zaprojektowania ich wokół źródeł przychodów i tworzenia wartości, a także skalowalności, która wraz z rozwojem organizacji pozwoli na minimalizowanie zasobów i wydatków. W toku dyskusji nad modelami biznesu rodzą się wątpliwości dotyczące możliwości odniesienia prostej logiki przychodowo-kosztowej do firm nowozakładanych, opartych o różne obszary działalności, schematy działalności i ścieżki rozwoju. W badaniach pozostają zatem niezagospodarowane luki poznawcze dotyczące zróżnicowania modeli biznesu, możliwości ich wyboru przez start-upy o odmiennych charakterystykach, rozpoznania i wyjaśnienia procesów wyboru i kształtowania modeli biznesu w specyficznych kontekstach, identyfikacji określonych czynników kształtujących wybór modelu biznesu czy oszacowania wpływu poszczególnych czynników na logikę późniejszej działalności. Publikacje poruszające te problemy wciąż pojawiają się nielicznie. Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska nie tylko dobrze wpisuje się w nurt badawczy dotyczący modeli biznesu firm nowozakładanych, ale i podejmuje kolejny, ważny naukowy krok naprzód poprzez identyfikację i empiryczne sprawdzenie tego, jakie uwarunkowania i w jaki sposób wpływają na wybór modeli biznesu przez nowe przedsięwzięcia. Dodatkowo badania zostały osadzone w kontekście działalności start-upów w województwie zachodniopomorskim.

Tematyka przedstawionej mi do recenzji rozprawy doktorskiej prawidłowo osadzona została w subdyscyplinach przedsiębiorczości i zarządzania strategicznego. Problem badawczy wybrany przez Doktoranta skupiony na określeniu determinant wpływających na wybór modeli biznesu przez firmy nowozakładane należy uznać za aktualny, ważny i oryginalny, a także odpowiedni do rozwiązania na poziomie doktora. Cele rozprawy wynikające z podjętego zamierzenia badawczego również oceniam pozytywnie.

2. Ocena doboru źródeł, struktury i treści rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska jest przygotowana w sposób bardzo dobry pod względem struktury, treści i proporcji podejmowanych zagadnień. Praca jest napisana na 238 stronach, w tym 197 stron to treść zasadnicza, 14 stron przedstawia narzędzie badawcze, 21 stron stanowi wykaz cytowanej literatury, 4 strony to spisy tabel, rysunków i wykresów. Rozprawa oparta jest na 267 pozycjach literaturowych, wydanych przeważnie w języku angielskim. Przeważająca część cytowanych publikacji wydana jest po roku 2010. Doktorant opiera się na literaturze z dyscypliny nauki o zarządzaniu, w szczególności opierając się na zagadnieniach przedsiębiorczości, start-upów, wzorców i efektywności funkcjonowania modeli biznesu, innowacji, tworzenia i ochrony wartości, innowacji w modelach biznesu, finansowania nowych przedsięwzięć, strategii rozwoju przedsięwzięć, a także zagadnieniach związanych z prowadzeniem badań naukowych. Widoczne są bogate odniesienia do badań publikowanych w rozpoznawalnych światowych i polskich czasopismach. Dobór źródeł i wykorzystanie literatury przedmiotu oceniam wysoko, jako bardzo dobrze skoncentrowane na realizację sformułowanych w rozprawie celów pracy. Na tle innych ocenianych przeze mnie rozpraw doktorskich uznanie budzi bogate wykorzystanie literatury anglojęzycznej, korzystanie z aktualnych i istotnych dla wyводу źródeł z literatury naukowej, bez nadmiernego sięgania do pozycji popularnonaukowych czy konsultingowych. Mimo bogactwa przywołanej literatury Doktorant nie popełnił błędu rozproszenia tematycznego i zbyt szerokiego przeglądu piśmiennictwa. Cytowane publikacje precyzyjnie zostały dobrane do problematyki badawczej dotyczącej modeli biznesu start-upów, posłużyły wyłonieniu luki, która została wypełniona poprzez przeprowadzone badania empiryczne.

Opiniowana rozprawa doktorska ma charakter teoretyczno-badawczy. Cele zaproponowane przez Doktoranta zostały w całości zrealizowane w toku spójnej, przejrzystej i dobrze ustrukturyzowanej rozprawy, która ma wysoką wartość poznawczą i metodyczną. Może służyć teorii przedsiębiorczości poprzez wskazanie na ważne elementy warte uwzględnienia w

mechanizmach i procesach kształtowania modeli biznesu nowych firm w konkretnym osadzeniu kontekstualnym. Z pewnością posłuży też praktyce jako cenna refleksja do praktycznego postępowania w zakresie podejmowania wyborów strategicznych w celu uzyskiwania pożądanych rezultatów.

Próba sprawdzenia jakie czynniki wpływają na wybór modelu biznesu przez start-upy przez Doktoranta zawarta jest w czterech rozdziałach - dwóch teoretycznych, jednym metodycznym i jednym przedstawiającym wyniki badań empirycznych oraz podejmującym dyskusję naukową nad uzyskanymi rezultatami. Strukturę pracy należy uznać za właściwą pod względem przyjętego zamierzenia badawczego i odpowiadającego mu postępowania metodologicznego. Poszczególne części są dość równomierne, część badawcza nieco większa ze względu na szeroką prezentację wyników badań. Poniżej ocenię treść poszczególnych części rozprawy.

Wstęp rozprawy napisany został poprawnie – określa problematykę badawczą, identyfikuje główny cel pracy, przywołuje najważniejsze informacje dotyczące głównych konstruktów konceptualizowanych w dwóch rozdziałach teoretycznych (start-upy i modele biznesu), opisuje metodykę badań. Pierwszy rozdział rozprawy doktorskiej przedstawia istotę modelu biznesu, syntetyzuje różne definicje modeli biznesu, W rozdziale tym wyodrębniono różne szkoły myślenia i wynikające z nich różne definicje modeli biznesu. Na wysoką ocenę zasługuje tabela syntetyzująca przedstawione rozstrzygnięcia definicyjne. Rozdział pierwszy przywołuje również składowe modele biznesu proponowane w różnych koncepcjach teoretycznych. Jest to interesujący fragment i aż szkoda, że w tym miejscu Doktorant nie pokusił się o własną kompozycję najważniejszych składowych modelu biznesu na podstawie dokonanego przeglądu. Rozdział pierwszy kończy się przedstawieniem klasyfikacji różnych modeli biznesu a także ogólne i precyzyjne schematy na jakich opierają się współczesne modele biznesu. Rozdział pierwszy oceniam wysoko. Jest on bogaty w przywołania teoretyczne, przedstawia interesujące poznawczo dociekania literaturowe dotyczące istoty, podziału, komponentów i schematów modeli biznesu. Doktorant udowadnia, że posiada najnowszą wiedzę z dyscypliny w swojej specjalizacji, ale też potrafi syntetycznie i w sposób uporządkowany przedstawić tę wiedzę, wyciągnąć wnioski i dodać własne przemyślenia. Mgr Hubert Dyba spojrział w pierwszym rozdziale z wielu stron na modele biznesu: z perspektywy ich istoty, komponentów i wymiarów, procesów i schematów.

Drugi rozdział z kolei dokonuje syntezy definicji nowozakładanych firm oraz przedstawia cechy charakterystyczne start-upów, przy czym wskazuje na te cechy, które są wspólne dla wielu koncepcji. Na uznanie zasługuje fakt, że mgr Dyba nie poświęcił całego rozdziału nowozakładanym firmom, o czym już wiele można znaleźć w literaturze, ale skoncentrował się na celu pracy – Doktorant w drugim rozdziale łączy problematykę start-upów z wyborami strategicznymi dotyczącymi modeli biznesu a związanymi z uwarunkowaniami potencjału firm oraz branżą w jakiej start-up działa. Tym samym rozprawa dokonuje w tej części pewnej konceptualizacji egzogenicznych i endogenicznych czynników wpływających na wybór modelu biznesu przez start-upy. Każdy zaproponowany czynnik jest teoretycznie obudowany, co należy ocenić pozytywnie z punktu widzenia konceptualizacji. Drugi rozdział również oceniam pozytywnie, Doktorant i tutaj wskazuje na rzetelny przegląd literatury oraz umiejętność poruszania się wśród piśmiennictwa przyczyniającego się do realizacji celów rozprawy.

Rozdział trzeci – metodyczny – na początku opisuje kwestie dotyczące metod i technik badawczych, narzędzia badawczego. W mojej opinii punkty 3.1.1.-3.1.3. opisujące kwestie metod i narzędzi badawczych mają charakter podręcznikowy, ogólny i niepotrzebnie znalazły się w rozprawie. Istotnym natomiast jest podrozdział 3.2., który opisuje postępowanie badawcze i przedstawia procedurę badawczą przyjętą przez Autora; prezentuje zidentyfikowane luki badawcze, a także określa zadania badawcze. Ponownie w mojej ocenie w opisie zastosowanych metod obliczeniowych również zbędne jest przywoływanie ogólnodostępnych wzorów. Istotą rozdziału metodycznego jest zwykle prezentacja własnego pomysłu na badania i skonfrontowanie go z doświadczeniami innych badaczy. W tym sensie przywoływanie teorii prowadzenia badań jest potrzebne, aby na jego tle pokazać swoją koncepcję badawczą i uzasadnić jej metodologiczną prawidłowość. Natomiast przywoływanie ogólnej wiedzy dotyczącej rodzajów prowadzenia badań, opisów narzędzi badawczych i istoty metod wraz z wzorami nieco rozprasza lekturę. Mimo tej nadmiarowej treści rozdział trzeci oceniam pozytywnie, gdyż Doktorant przedstawił planowane postępowanie badawcze, zaprojektowane narzędzie i zastosowane metody. Pozytywnie oceniam zaproponowane postępowanie badawcze i zaprojektowane narzędzie badawcze.

Istotny z punktu przyjętego zamierzenia badawczego jest rozdział czwarty, który przedstawia wyniki przeprowadzonych badań. Na początku scharakteryzowano próbę badawczą według wieku, branży działalności, liczby i cech założycieli, ich doświadczenia i

wykształcenia, a także źródła utrzymania. Interesujące są przedstawione cele założycieli start-upów dotyczące rozwoju przedsięwzięcia. Rozdział czwarty identyfikuje też modele biznesu nowo założonych firm, wskazuje na modele dominujące, a także wyłania źródła przewagi konkurencyjnej. Za interesujące należy uznać zobrazowanie kanałów sprzedaży, z których dominującym okazał się kanał sprzedaży bezpośredniej oraz budowanie oferty i współtworzenie wartości polegające w badanych firmach głównie na ułatwianiu klientowi zakupów poprzez gotowe zestawy produktów i usług. Za wartościowe poznawczo należy uznać wyniki dotyczące zastosowania przez badane firmy schematów powiązanych z generowaniem przychodów, tworzeniem relacji z interesariuszami, doświadczeniem klientów. W rozdziale czwartym dokonano również empirycznej diagnozy dotyczącej determinant wyboru modeli biznesu.

Wysoko oceniam rozdział czwarty, przedstawiający wyniki badań dotyczących oceny wpływu determinant wyboru modelu biznesu choć znajduję w nim trzy słabsze strony. Po pierwsze, w postępowaniu badawczym zabrakło wyraźnie zidentyfikowanego i rozrysowanego modelu badawczego wraz z hipotezami badawczymi. Doktorant niejako przeszedł od razu do badań ilościowych bez ukazania czytelnikowi, co tak naprawdę będzie sprawdzane. Co prawda, w dysertacji przedstawiono wiodącą hipotezę badawczą wynikającą z celu głównego, jednak nie ma ona osadzenia w modelu badawczym i nie wydaje się wynikać z luki wyłonionej w drodze przeglądu literatury. Bogaty przegląd literatury dokonany w rozdziałach pierwszym i drugim w mojej ocenie mógłby być podstawą do sformułowania nieco większej liczby precyzyjnych hipotez odnoszących się do poszczególnych zmiennych niezależnych, a także wyboru zmiennych wynikowych. Po drugie, w mojej ocenie wachlarz zastosowanych metod analizy statystycznej mógłby być nieco obszerniejszy. Doktorant skoncentrował się na analizie wskazań odpowiedzi respondentów dotyczących ocen wpływu, co jest subiektywnym założeniem istnienia wpływu. Statystyki opisowe dopełnione zostały analizą zależności (współczynnik V Cramera). Dla oceny wpływu determinant endo- i egzogenicznych na wybór modeli biznesu bardziej zasadnym byłoby przeprowadzenie regresji hierarchicznej, logitowej lub pokuszenie się o zidentyfikowanie empirycznego modelu identyfikującego wpływy determinant na wybory strategiczne dotyczące modelu biznesu. Możliwe wtedy byłoby też ukazanie powiązań między wybranym modelem biznesowym a efektywnością funkcjonowania start-upów. Po trzecie, w rozdziale czwartym pojawia się duża liczba tabeli kontyngencji wiążących ze sobą determinanty z innymi zmiennymi, jednak czasem nazwy czynników w

tabelach nie wydają się tożsame ze zidentyfikowanymi wcześniej determinantami. Na końcu pracy wartościowym byłoby zilustrowanie ostatecznie sprawdzonej koncepcji teoretycznej wzbogaconej o komponenty wynikające z przeprowadzonych badań. Przez brak modelu badawczego na początku i całościowego obrazu syntetyzującego zmienne objaśniające i objaśniane na końcu, wywód rozprawy nieco się rozprasza, zaś zbiór determinant istotnych dla wyboru modelu biznesu nie zawsze jest jednoznaczny w odbiorze.

Pomimo tych uwag rozdział badawczy rozprawy oceniam wysoko ze względu na znaczenie i bogactwo materiału empirycznego, wiele analiz z których wynikają interesujące poznawczo wnioski, a także istotę rozwiązania całości problemu badawczego dotyczącego determinant wyborów strategicznych dotyczących kształtowania modeli biznesu nowo założonych firm.

3. Ogólna ocena rozprawy i pytania do dyskusji

Dzięki realizacji przyjętego postępowania badawczego mgr Dyba udowadnia, że jest badaczem zjawisk zarządzania i przedsiębiorczości, który potrafi wykorzystać poznany warsztat badawczy. Doktorant potrafi syntetycznie przedstawić stan wiedzy z dyscypliny naukowej jaką reprezentuje, zidentyfikować lukę poznawczą, zaprezentować odpowiednie postępowanie badawcze i metodykę badawczą, przeprowadzić właściwe badania empiryczne, a także potrafi wyciągać wnioski i interpretować je w sposób właściwy, zderzając uzyskane wyniki z innymi rezultatami obecnymi w nauce na świecie.

Rozprawa doktorska stanowiąca przedmiot tej oceny przedstawia istotne, pionierskie na gruncie polskim, ale równocześnie i trudne zamierzenie badawcze dotyczące determinant wyborów modelu biznesu w konkretnym kontekście badawczym. Mgr Hubert Dyba porusza wiele intrygujących wątków i otwiera pole do dyskusji naukowej. Oto trzy zagadnienia – teoretyczne, metodyczne i aplikacyjne – do rozwinięcia przez Doktoranta w trakcie dyskusji, które są wynikiem inspiracji Jego rozprawą:

1. Jaki jest pogląd Doktoranta na zależności między modelem biznesu a strategią organizacji?
Czy model biznesu jest faktycznie rezultatem, zbiorem wyborów strategicznych, czy też może kształtować przyszłą strategię?
2. Myśląc o determinantach wyboru modeli biznesu warto zastanowić się nad zmiennymi wynikowymi i pokusić się o identyfikację bardziej kompleksowego modelu badawczego. W jaki sposób zdaniem Doktoranta wybór modelu biznesu podyktowany konkretnym zbiorem

determinant może przekładać się na tworzenie wartości, przewagę konkurencyjną i wyniki finansowe start-upów?

3. Jakie zalecenia dla zakładających nowe firmy można sformułować na podstawie przeprowadzonych badań i otrzymanych wyników? Czy można zalecić uniwersalną logikę dotyczącą zwrócenia uwagi na konkretne determinanty w celu rozwoju skalowalnego i efektywnego modelu biznesu?

4. Podsumowanie i rekomendacja

Uważam, że rozprawa doktorska mgr Huberta Dyby została opracowana w sposób bardzo dobry. Jej Autor wykazał się w niej dobrą znajomością aktualnej literatury przedmiotu, poprawnością postępowania metodologicznego i znajomością warsztatu badawczego. Pozytywnie oceniam poziom naukowy rozprawy zarówno w sensie merytorycznym, jak i metodologicznym, a przez to samo – zdolności i kwalifikacje Doktoranta do rozwiązywania postawionych sobie oryginalnych problemów badawczych w zakresie nauk o zarządzaniu i jakości na poziomie doktora. Mając na względzie wszystkie walory dysertacji, a w szczególności:

- relatywnie obszerną analizę podstaw teoretycznych dotyczących konceptualizacji i operacjonalizacji modeli biznesu, rodzajów, komponentów i schematów start-upów, dokonanie właściwych syntez wraz z wniesieniem własnych propozycji opartych na studiach literatury przedmiotu, wyciągniętych wnioskach i interpretacjach,
- właściwe zidentyfikowanie luki badawczej dotyczącej determinant wyboru modeli biznesu nowopowstałych firm,
- prawidłową sekwencję postępowania badawczego właściwą dla badań społecznych, ze sprawdzeniem teorii za pomocą danych kwestionariuszowych,
- poprawne konfrontowanie i argumentowanie, interpretację otrzymanych wyników, zestawianie ich z innymi badaniami w tym zakresie,
- płynność posługiwania się językiem polskim, spójność stylu, swobodne prowadzenie czytelnika, właściwe proporcje przedstawionych treści,
- bogatą wiedzę z dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości,

stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Huberta Dyby napisana pod kierownictwem naukowym prof. US dr hab. Jarosława Korpysy, oraz promotora pomocniczego dra Krzysztofa Dmytrowa w pełni odpowiada warunkom określonym w „Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o

stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki” (Dz. U. 2003 Nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

W szczególności rozprawa spełnia warunki ustawowe poprzez: (a) przedstawienie najnowszego stanu wiedzy z dyscypliny, (b) sformułowanie i rozwiązanie problemu badawczego na poziomie doktora, (c) wykorzystanie warsztatu badawczego, w tym metod badawczych wykorzystywanych w podejściu eksploatacyjnym (sprawdzanie teorii, metody ilościowe).

W związku z powyższym rekomenduję Radzie Naukowej Instytutu Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego wniosek o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr Huberta Dyby oraz dopuszczenie jej do publicznej obrony.

